

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філологічних наук, доцента
Т. П. Сазикіної на дисертаційну роботу Турмис Ольги Вячеславівни
«Висловлення з частковою або нульовою предикацією», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за
спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Темою дисертації здобувача наукового ступеня О. В. Турмис обрано висловлення з частковою або нульовою предикацією. Актуальним завданням семантико-структурного синтаксису на сучасному етапі є дослідження висловлень з частковою або нульовою предикацією (ВЧ/НП). Попри те, що в мовознавстві значною мірою вивчено складені на основі структури предикації висловлення реченнєвої структури, ВЧ/НП в сучасній лінгвістиці все ще перебувають на периферії теоретичних і практичних граматик. Системно і комплексно всі різновиди ВЧ/НП сукупно не досліджувалися ані в англійській, ані в українській мовах. Саме тому обрана тема зумовлена потребами сучасного мовознавства, а її актуальність не викликає жодних сумнівів.

Дисертаційна робота виконана у межах науково-дослідного напрямку Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Фундаментальні дослідження у вищих навчальних закладах» (код 22010020) у межах кафедральної наукової теми «Дослідження поетики художнього твору та проблем компаративістики» (номер державної реєстрації 0114U007156), яка розробляється кафедрою української та зарубіжної літератур Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», протокол № 4 від 27 листопада 2014 року.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження загальним обсягом 232 сторінок (текст дисертації становить 187 стор.) та складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної наукової та довідкової літератури і джерел ілюстративного матеріалу (разом 394 позиції). Робота містить 22 таблиці.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання наукової розвідки, представлено джерела фактичного матеріалу. У Розділі I проаналізовано теоретичну базу дослідження ВЧ/НП, трактування їх статусу та місця в класифікаціях типів речень, дані характеристики термінологічних понять *речення* та *висловлення*. У другому розділі висвітлено сучасні вимоги щодо методологічного інструментарію лінгвістичного дослідження; встановлено принципи, визначено методи та методіку відбору, аналізу та систематизації мовного матеріалу; запропоновано власну класифікацію ВЧ/НП (за структурою, комунікативним типом, прагматико-комунікативним змістом).

У Розділі 3 проаналізовано та описано відповідні параметри різновидів ВЧ/НП двох основних типу, встановлено їх спільні та мовно-специфічні ознаки; запропоновано і обґрунтовано власне трактування проблематичних випадків. У Розділі 4 виявлено, описано та систематизовано комунікативну і референційну семантику, наявність предикативності та предикації; встановлено синтаксичний статус; визначено когнітивно-онтологічну зумовленість форм ВЧ/НП та кореляції структурно-семантичних параметрів різновидів ВЧ/НП і повного речення; виявлено та теоретично обґрунтовано системність відношення між ними. У загальних висновках сформульовано основні результати та теоретичні висновки дослідження.

Впевнено можемо стверджувати, що структура роботи є цілком логічною, а її зміст відповідає темі та підтверджує завершеність дослідження. переконливості й доведеності висновкам додає ретельний кількісний аналіз відібраного матеріалу, результати якого наочно представлено в таблицях. Запропоновані висновки і рекомендації цілком послідовно впливають із положень дисертаційної роботи.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Ознайомлення зі змістовним наповненням дисертації, автореферату, та публікацій автора дозволяє дійти висновку про те, що наукові положення, теоретичні та практичні розробки відмічені високим рівнем обґрунтованості та достовірності. Варто також відзначити продуманість методології добору джерел дослідження.

Дослідження проведене з використанням діалектичного методу наукового пізнання, загальнонаукових методів дослідження абстрактно-логічного та морфологічного аналізу, узагальнення, систематизації. Обраний в роботі системний підхід до об'єкту дослідження зумовив вибір загальнонаукових та спеціальних методів у застосуванні комплексної методики лінгвістичного аналізу.

Обґрунтованість і достовірність положень дисертаційної роботи, отриманих висновків та рекомендацій автора підтверджується їх апробацією на 14 наукових і науково-практичних конференціях, тринадцять з яких – міжнародні. Основні положення дисертації висвітлено в одній колективній монографії, у 12 статтях у фахових виданнях України та збірниках наукових праць, у трьох закордонних наукових періодичних виданнях та у двох навчально-методичних працях. Публікації з достатньою повнотою відображають зміст дисертаційної роботи. Кількість, обсяг і змістовність друкованих праць надають автору право публічного захисту дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна роботи О.В. Турмис полягає у розв'язанні актуальної мовознавчої проблеми встановлення ролі і місця висловлень з частковою або нульовою предикацією в системі синтаксису сучасних англійської та української мов. Науковою новизною характеризується і запропонована гіпотеза стосовно залежності вживання в англійській та українській мовах різновидів ВЧ/НП від ступеню

абстрагування та алгоритму сприйняття певного фрагменту дійсності індивідуальною та колективною свідомістю мовців.

Згідно заявленої мети дисертантка встановила та повністю успішно виконала наступні завдання: 1) встановила в англійській та українській мовах спільні та мовно-специфічні параметри функціонування, структури і змісту різновидів ВЧ/НП; 2) визначила синтаксичний статус досліджуваних явищ; 3) зіставила характеристики різновидів ВЧ/НП та порівняла їх із відповідними характеристиками повного речення; 4) виявила, як корелюють між собою різновиди досліджуваних ВЧ/НП та повне структуро-предикаційне речення. Після уважного ознайомлення з роботою здобувача можна з впевненістю стверджувати, що з поставленими перед дослідником завданнями вона впоралась цілковито успішно.

Теоретичне та прикладне значення отриманих результатів. Автор обґрунтовано доводить основні теоретичні та практичні положення власного дослідження. Висунуті в роботі теоретичні положення та отримані практичні результати можливо впевнено використати у загальному мовознавстві й теоретичній граматиці, зокрема англійської та української мов, для визначення синтаксичного статусу та характеристик різновидів речення (висловлення), для систематизації, класифікації і моделювання різноструктурних речень (висловлень). Запропоновані в роботі принципи виявлення парадигматичних відношень між реченням-висловленням та різновидами ВЧ/НП можуть бути застосовані в загальному мовознавстві та лінгвокогнітивістиці при розкритті взаємодії мислення, мови й мовлення, в типологічному мовознавстві для виявлення спільного й відмінного у синтаксичних явищах англійської та інших мов.

Практична значущість дисертації полягає у можливості впровадження основних її положень у нормативні курси загального мовознавства (розділи «Грамматика. Синтаксис»), курси з теоретичної та практичної граматики англійської та української мов (розділи «Синтаксис. Просте речення», «Способи вираження граматичних значень», «Синтаксична структура та змістові параметри речення», «Грамматичне значення», «Словосполучення і речення»), теорії й практики перекладу (розділ «Трансформаційні перетворення тексту при перекладі»). Отримані в роботі результати й висновки можуть скласти основу спецкурсів з теоретичної та практичної граматики англійської та української мов, стати основою для подальших наукових розвідок проблем синтаксису.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації. Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (зокрема, п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»), його зміст повною мірою висвітлює основні положення дисертації. Висновки та рекомендації, наведені в дисертації і авторефераті, наукових працях Турмис О.В., частково відрізняючись деталізацією викладу, у сутнісному відношенні ідентичні.

Зауваження та дискусійні положення до дисертації. Наукове дослідження О.В. Турмис являє собою повністю завершену працю, що поєднує глибоке теоретичне обґрунтування та практичне ілюстрування теоретичних положень. Водночас, проаналізоване дисертаційне дослідження, як і кожна справді наукова робота, викликає дискусійні запитання і пропозиції, а саме:

1. Дисертація містить Розділ 2 «Методологічні засади дослідження», який є дуже обґрунтованим та розгорнутим, але таке детальне висвітлення положень, на нашу думку, є більш доцільним на рівні докторської дисертації. Скорочено філософські та інші засади дослідження можна було б подати в окремому підрозділі Розділу 1.

2. На сторінці 18 дисертації наведено статистичні дані зростання використання ВЧ/НП у історичному плані. Можливо, треба було б подати або посилання або запропонувати власну гіпотезу про причину цього явища. Зрозуміло, що окреме вивчення цього факту не входить в задачу даної роботи, та можна було б намітити напрямок подальших наукових пошуків.

3. На сторінці 47 дисертації у першому абзаці автор відмічає типи процесів. Можливо, слід було б проаналізувати типи процесів (процес-відношення та процес-невідношення) стосовно ВЧ/НП, а саме, чи залежить тип останніх від характеристик процесу (маються на увазі відновлюванні ВЧ/НП).

4. На початку Розділу 1 наведено типи проаналізованих видів ВЧ/НП. Усі вони є фрагментами художніх творів. Можливо, краще було б після кожного прикладу дати посилання на номер у Списку використаних джерел.

На наш погляд, висловлені щодо роботи зауваження не знижують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження на обрану тему, яке представляє собою актуальну, цілісну та завершену наукову роботу, містить низку положень, що мають безперечну наукову новизну, та ряд положень, що мають теоретичне та практичне значення.

Відповідність дисертації нормативним вимогам «Положення про порядок присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». У роботі О.В. Турмис повністю успішно досягнуто поставлену мету і вирішено окреслені завдання дослідження, тобто на основі отримання достовірних наукових результатів вирішено важливу науково-прикладну проблему – встановлення ролі і місця висловлень з частковою або нульовою предикацією в системі синтаксису сучасних англійської та української мов.

Вперше сукупності різновидів ВЧ/НП в англійській та українській мовах досліджено як системи; на основі систематизації характеристик ВЧ/НП визначено їхній синтаксичний статус як одиниць мовлення – висловлень. Також уперше виявлено кореляцію між параметрами форми та змісту різновидів ВЧ/НП. Підтвердження та подальшого розвитку набули теорія логіко-динамічної граматики у плані визначення ролі висловлення і речення

у взаємодії мислення, мови та мовлення; теорія синтаксису англійської та української мов.

Можемо впевнено стверджувати, що дисертація О.В. Турмис виконана на належному науковому рівні та повністю відповідає вимогам нормативних документів МОН України щодо дисертацій, зокрема «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Загальна оцінка дисертації. Дисертаційна робота О.В. Турмис «Висловлення з частковою або нульовою предикацією», за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 10.02.15 – загальне мовознавство. Представлене наукове дослідження виконано грамотно, використано багату бібліографічну базу, матеріал викладено логічно, чітко, висновки зроблено цілком обґрунтовано. За формальними та змістовними ознаками дисертаційна робота повністю відповідає вимогам нормативних документів МОН України, а її автор, Турмис Ольга Вячеславівна, безумовно заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної англійської
мови Одеського національного
морського університету

Саз

Т. П. Сазикіна

*Лідниє завідує
в. секретар*

Л. О. Коробко